

Mr Marko Đogo*

Evropsko akcionarsko društvo (E.A.D.)

Rezime

Proces prevazilaženja granica na području Evropske unije, i pored mnogo dobre volje, ne ide lako. Čak i kada se sve vidljive granice uklone, ostaju one nevidljive, koje se baziraju na postojanju suvereniteta nacionalnih država u mnogim oblastima, od kojih je jedna i kompanijsko pravo. Ova barijera se vremenom prevazilazi harmonizacijom nacionalnih pravnih sistema, ali i izgradnjom nadnacionalnih pravnih instituta, regulisanih zajedničkim pravom na nivou EU. Jedan od ovih instituta je i evropsko akcionarsko društvo, koje se iako spada u društva kapitala značajno, razlikuje od akcionarskih društava koje smo ranije poznavali. U ovom radu objašnjene su te razlike.

UVOD

Prije par godina na području Evropske unije pojavilo se nekoliko novih tipova privrednih društava sa evropskim¹ prefiksom, među kojima je i evropsko akcionarsko društvo (Societas europeae – S.E.), koje ima određene specifičnosti u odnosu na akcionarsko društvo kod nas i uopštem različite oblike A.D.-a kakve od ranije poznajemo.

S obzirom na to da su nastojanja ove zemlje usmjerena ka evro-integracijama², da sa područjem EU već imamo vrlo liberalizovan sistem trgovine i tokova kapitala, da većina analitičara ističu neophodnost dolaska kompanija iz EU u našu zemlju radi bržeg privrednog razvoja, i da, naravno, postoji određena stručna radoznalost, u članku koji slijedi ukratko ćemo obraditi ovaj oblik privrednog društva kroz analizu pravnih akata koji definišu najvažnija pitanja vezana za ovaj tip preduzeća.

Sami pravni akti su produkt određenih procesa, odnosno potreba, zbog čega će rad početi sa iznošenjem razloga za stvaranje ovog oblika privrednog društva na području EU sa kratkom genezom procesa donošenja ovih pravnih akata. Na kraju tog prvog dijela ćemo izvršiti rangiranje izvora prava koji se odnose na E.A.D., što će nam biti od ključne važnosti prilikom objašnjavanja specifičnih

pitanja, kao što su registracija društva, objavljivanje, računovodstveno obuhvatanje, premještanje sjedišta itd. U drugom poglavlju rada ćemo objasniti osnovne razlike E.A.D.u odnosu na A.D. kakva od ranije poznajemo, a nakon toga iznijeti i modalitete organizovanja ovog tipa preduzeća, te prenijeti neka iskustva iz evropske prakse, kao i probleme koji su se javili pri funkcionisanju ovog tipa privrednih društava, sa čim su povezane i najave Evropske komisije o tome u kojem pravcu će doći do reformisanja instituta E.A.D.-a.

1. MOTIVI ZA STVARANJE E.A.D.-A I TOK PROCESA STVARANJA

E.A.D. je rezultat dugog procesa stvaranja jedinstvenog ekonomskog prostora EU. Iako između zemalja članica odavno ne postoje granice za slobodan tok roba, kapitala i radne snage³, postojanje nacionalnih propisa koji regulišu prava i obaveze A.D.-a dugo je predstavljalo nevidljivu barijeru za nesmetano poslovanje akcionarskih društava na cijelom području zajednice. Ta barijera je jednim dijelom uklonjena donošenjem Prvog⁴ i Drugog⁵ uputstva Savje-

* Viši asistent Ekonomskog fakulteta u Istočnom Sarajevu.

1 Evropsko akcionarsko društvo, evropska interesna zajednica, evropska zadruga.

2 Koliko nam je Republika Hrvatska odmakla u procesu evro-integracija pokazuje i to što je ona već usvojila odgovarajući zakon koji inkorporira Uredbu o statusu E.A.D.-a koji će stupiti na snagu danom ulaska Hrvatske u EU.

3 Doduše, nakon što su 2004. godine primljene nove članice, uvedena su određena ograničenja na kretanje radne snage iz ovih zemalja članica.

4 Prvo uputstvo Savjeta u cilju obrazovanja jedinstvenih mjera zaštite sa strane država članica za zaštitu interesa članova društava i trećih lica za društva iz člana 58. stava 2. Ugovora (68/151/EEZ).

5 Drugo uputstvo Savjeta od 13. decembra 1976. godine o kordinaciji garancija, koje su potrebne u cilju zaštite interesa članova i drugih, i koje države članice propisuju privrednim društvima koja spadaju pod član 58. stav 2. Ugovora, vezano za osnivanje akcionarskih društava i za održavanje i promenu njihovog kapitala, u cilju izjednačenja takvih garancija (77/91/EEZ).

ta tokom 1970-tih, čime su u zemljama članicama harmonizovani pravni propisi koji se odnose na A.D-a. Međutim, ovim uredbama nije stvorena pravna osnova za nastanak jednog nadnacionalnog-evropskog oblika akcionarskog društva, koja bi odgovarala poslovanju na cjelokpnom evropskom tržištu. To je učinjeno tek 2001⁶. godine usvajanjem:

- Uredbe Savjeta br. 2157/2001. od 8. oktobra 2001. godine o statutu Evropskog društva⁷
- Uputstva Savjeta 2001/86/EZ od 8. oktobra 2001. godine, koji su doneseni zajedno, a stupili na snagu 1.1.2004. godine.

Razlog zbog kojeg je pravna materija koja reguliše sam status E.A.D. podjeljena u Uredbu i Uputstvo je isti zbog kojeg je ideja, koja se pojavila 1948. godine, pravno uobličena i usvojena tek 2001.⁸ godine, a stupila na snagu 2004. To je protivljenje nekih članica umanjenu nacionalnog suvereniteta u ovoj oblasti, te sukob Velike Britanije i Njemačke u vezi sa definisanjem učešća radnika u upravljanju preduzećem. Naime, početna ideja je bila da ovaj oblik preduzeća bude u potpunosti i u svim aspektima regulisan na nivou zajedničkog zakonodavstva EU. Zbog toga su se u početnim prijedlozima nalazila pitanja kao što su oporezivanje, konkurencija itd. Od toga se prilikom donošenja konačnih pravnih akata djelom odustalo, i to tako što su se u konačnom prijedlogu našla pitanja samo statutarnog karaktera za E.A.D., a čak i tu sva pitanja koja nisu regulisana u Uredbi i Uputstvu, po slovu same Uredbe, regulisana su nacionalnim zakonodavstvom zemlje u kojoj se nalazi sjedište E.A.D.-a. To je navelo neke autore da tvrde kako ne postoji jedan, već dvadeset sedam oblika E.A.D.

Od pitanja koja se tiču statuta E.A.D. najviše poteškoća za postizanje kompromisa zadavalo je pitanje učešća radnika u upravljanju preduzećem. Naime, u prvim prijedlozima Uredbe, učešće radnika u upravljanju bilo je uređeno u skladu sa praksom u Njemačkoj, gdje postoji duga praksa ovakvog učešća, što je ove prijedloge učinilo neprihvatljivim za zemlje u kojima ovo nije uobičajno, među kojima je najveća i najglasnija bila Velika Britanija. To pitanje je riješeno tako što je regulisano Uputstvom⁹ u kojem je dato više modaliteta, a svaka zemlja članica bira jedan od njih koji postaje obavezan za E.A.D. sa sjedištem na teritoriji te članice.

Iz svega navedenog se može zaključiti da je E.A.D. regulisano brojnim pravnim izvorima, a njihova hijerarhija izgleda ovako:

- 1.) Uredba Savjeta br. 2157/2001. od 8. oktobra 2001. godine o statutu Evropskog društva;
- 2.) u pitanjima koje ta uredba izričito predviđa odredbama Statuta E.A.D.;
- 3.) odredbama nacionalnog prava usklađenim sa Uputstvom Savjeta 2001/86/EZ od 8. oktobra 2001. godine u oblasti učešća radnika u upravljanju;
- 4.) odredbama nacionalnog prava zemlje u kojoj E.A.D. ima registrovano sjedište;
- 5.) odredbama statuta E.A.D.

6 Kompromis koji je prethodio donošenju je uredba postignut na sastanku Evropskog savjeta u Nici u decembru 2000. godine.

7 U samoj uredbi se kaže kako je njen cilj: "omogućavanje osnivanja i upravljanja preduzeća sa evropskom dimenzijom, oslobođenim od prepreka koje nastaju zbog razlika i ograničenja zbog teritorijalne primjene nacionalnih prava o preduzećima."

8 Evropska komisija je podnijela Savjetu memorandum o potrebi stvaranja evropskog tipa kompanije, nadnacionalnog karaktera 1966. godine, prvi prijedlog odgovarajuće ekspertske grupe je nastao 1970, da bi uslijedile brojne modifikacije i novi prijedlozi, i to 1975, 1989, 1991. i na kraju onaj usvojeni iz 2001.

9 Podsjetimo se da razlika između uredbi i uputstva leži u tome što je uredba opšti pravni akt koji obavezuje i direktno se primjenjuje u državama članicama (dolazi do unifikacije pravnih normi), dok uputstvo, s druge strane, obavezuje na postizanje određenih ciljeva, dok se svakoj zemlji ostavlja sloboda sa sama nađe način za postizanje zadatog cilja (harmonizacija).

10 Shodno tome, pitanja koja uredba i uputstvo iz 2001. nisu definisali na ED se primjenjuju pravila iz Druge uredbi koja se odnose na AD. To se onosi npr. na upis akcija, nenovčane uloge, u vezi sa pitanjima pravo preče kupovine, otkupa sopstvenih akcija itd.

Uspješnim rješavanjem ovih pitanja, a kompromis je u momentu donošenja bio podstaknut strahom od zaostajanja za globalnom konkurencijom (posebno američkom), stvoren je prostor za pojavu ovog oblika preduzeća i u praksi.

Međutim, otpora je i tada bilo, a neki i danas postoje, a zanimljivo je istaći da čak i kada je Evropski savjet usvojio konačnu verziju 2001. god., Evropski parlament se tome protivio.

2. SPECIFIČNOSTI E.A.D.-A I NJEGOVE PREDNOSTI NAD A.D.-OM

E.A.D kao specifičan oblik A.D. ima osnovne osobine svih akcionarskih društva¹⁰. Pripada grupi društava kapitala, zna čiji vlasnici odgovaraju do visine uloga, a osnovni kapital mu je podijeljen na akcije. Međutim, E.A.D. se razlikuje i od A.D. iz evropskog zakonodavstva, a prva i možda najveća razlika tiče se načina nastanka E.A.D. Naime, evropsko društvo, po važećim pravilima, ne može da nastane emisijom i upisom akcija (bilo simultanim, bilo selektivnim) kao što nastaju „normalna“ A.D. već različitim oblicima transformacije postojećih A.D. sa sjedištem u nekoj od zemalja članica EU. Ta transformacija može biti izvršena na jedan od sljedećih pet načina:

2.1 Transformacija akcionarskog društva sa ograncima

Akcionarsko društvo koje je osnovano po propisima neke od država članica EU može se pod određenim uslovom, transformisati u E.A.D. Ti uslovi su da ima sjedište i mjesto upravljanja unutar Zajednice i da najmanje dvije godine ima formirano zavisno preduzeće koje potpada pod pravo druge države članice.

2.2 Fuzija dva ili više postojećih akcionarskih društava

Ovo je još jedan primjer preplitanja pravnih akata kompanijskog prava EU. Fuzijom se u ovom pravu bave Treće uputstvo i uputstvo iz 2005. godine. Fuzija koja se veže za E.A.D. je ona iz uredbi iz 2005. godine i ona se odnosi na prekogranične fuzije. U toj uredbi se navodi da postoje dvije vrste fuzije: pripajanje i spajanje. Pripajanje je takva vrsta fuzije u kojoj jedno ili više preduzeća prestaju da postoje, bez likvidacije, prenoseći svoju imovinu na drugo preduzeće, a zauzvrat njegovi akcionari postaju akcionari preduzeća kojem se pripajaju i eventualno dobijaju određenu novčanu naknadu čija je vrijednost ograničena da bi se fuzija razlikovala od kupovine preduzeća. Spajanje je takav proces u kojem dva ili više preduzeća prestaju da postoje, bez likvidacije, tako što prenose svoju imovinu na novo preduzeće, a zauzvrat njihovi akcionari postaju akcionari tog novog preduzeća uz eventualnu novčanu naknadu čiji je iznos takođe ograničen. Jednostavnije, osnovna razlika između ove dvije

vrste preduzeća je u tome što kod drugog oblika nastaje novo pravno lice (Obično se to objašnjava na sljedeći način: pripajanje: $A + B = A$, spajanje: $A + B = C$). U gore pomenutim uredbama je dosta detaljno opisan postupak sprovođenja fuzije, organa preduzeća i državnih organa uključenih u ovaj postupak i dokumenati koji moraju biti doneseni. Bitno je da E.A.D. nastaje prekograničnom fuzijom, a ono po čemu se ona ralikuje od fuzije unutar nacionalnih granica je u postojanju državnog organa koji provjerava zakonitost sprovođenja fuzije, za šta izdaje odgovarajuću ispravu i da se prekogranična fuzija nakon objavljivanja više ne može poništiti.

2.3. Formiranje E.A.D. kao holdinga

Stvaranje E.A.D.-a kao holdinga je suštinski isto kao formiranje holdinga u nacionalnim granicama, osim što u ovom holdingu moraju učestvovati najmanje dva društva kapitala iz različitih zemalja članica ili jedno društvo koje najmanje dvije godine ima zavisno društvo koje je regulisano pravom druge zemlje članice ili zavisno preduzeće u drugoj zemlji članici. Sam holding predstavlja oblik povezivanja preduzeća u kojem neko preduzeće posjeduje, drži (eng. hold) kontrolni paket akcija jednog ili više drugih preduzeća, pri čemu ta preduzeća zadržavaju vlastiti pravni subjektivitet. *Specifičnost formiranja E.A.D.-a pored obaveze učesnika iz različitih zemalja članica, jeste i obaveza registracije i objavljivanja formiranja ovog holdinga, budući da tek time E.A.D. stiče pravni subjektivitet.* Sam proces formiranja holdinga uređen je uredbom. Postupak je vrlo sličan fuziji.

Organi upravljanja preduzeća koja učestvuju u holdingu moraju pripremiti nacrt formiranja holdinga i poseban izvještaj za akcionara u kojem su im objašnjene ekonomske i pravne posljedice holdinga. Ovaj nacrt i izvještaj moraju biti objavljeni i dostupni akcionarima bar mjesec dana prije skupštine na kojoj treba da ih prihvate. Razlika u odnosu na fuzije je što, nakon odobrenja skupštine akcionara, uprave društava moraju pristupiti pregovorima sa zaposlenim kako bi se ispoštovale preporuke Uputstva iz 2005. Nakon toga dolazi do novog objavljivanja i registracije ED-a i time je postupak formiranja holdinga okončan.

2.4. Osnivanje E.A.D. kao društva-kćeri od strane postojećih kompanija

Ovo se vrši tako što bar dvije postojeće kompanije koje potpadaju pod različita prava država članica upisuju akcije novoformirane kompanije (ogranka). I ovdje je neophodno ispoštovati određenu proceduru koja uključuje prijedlog i izvještaj o formiranju ogranka, pregovore sa zaposlenima, provjeru zakonitosti i registraciju E.A.D.-a.

2.5. Osnivanje E.A.D. kao društva-kćeri od strane postojeće E.A.D.

Jednom osnovano E.A.D. može se pojaviti u ulozi osnivača drugih E. A. D. Ovo je pravo koje normalno imaju sva AD, pa je ono omogućeno i E.A.D-u.

Kao što se iz prethodnog može vidjeti, Evropska komisija je stavila akcenat na prekogranično reorganizovanje akcionarskih društava,

pa je za nastanak E.A.D. postavila uslov učešće privrednih subjekata iz najmanje dvije zemlje članice. Pokrivanje većeg tržišnog prostora unutar Zajednice uzrokovalo je i postavljanje višeg nivoa minimalnog kapitala za E.A.D., pa je iznos minimalnog kapitala 120 hiljada evra¹¹ (za razliku od A.D. iz Druge uredbe, gdje je propisani minimum osnovnog kapitala 25 hiljada evra).

Ovako nastalo privredno društvo pokazuje sljedeće prednosti nad klasičnim A.D.-om iz kompanijskog prava EU:

- smanjuje se obim zakonodavstva o kojem ovaj oblik društva mora da vodi računa, a samim tim i skraćuju određene procedure i smanjuju troškovi (ovo se postiže time što je veći broj pitanja iz domena statutarne prava izuzet iz nacionalnih zakonodavstva zemalja članica i sveden na samo jedno „evropsko“ zakonodavstvo);
- omogućava se fleksibilnija procedura donošenja odluka i vođenja zajedničke strategije za kompletno E.A.D., bez skupog sistema filijala regulisanih nacionalnim zakonodavstvima;
- podstiče se stvaranje većih „igrača“ koji će poslovati na kompletnom tržištu EU i šire, i biti sposobniji da se nose sa velikim igračima iz drugih regiona;
- omogućuje kompanijama, koje su i do sada imale praksu učešća radnika u upravljanju, da u organe upravljanja uključe radnike iz svih zemalja u kojim posluje E.A.D: za razliku od prethodne situacije, gdje su uključivali samo radnike iz zemlje gdje je bilo sjedište A.D.;
- fiskalne prednosti tertiranja E.A.D. kao cjeline;
- političke prednosti integracija i saradnje u okviru EU.

3. REGISTRACIJA E.A.D.-A I OBJAVLJIVANJE PODATAKA

Na polju registracije E.A.D. pokazuje da se radi samo o posebnom obliku A.D. budući da podliježe Prvom uputstvu, kao i ostala „limited liability companies“ sa područja EU. Tako se i na E.A.D. odnosi obaveza registrovanja u registru zemlje gdje će joj se nalaziti sjedište. U registar se, prema ovom uputstvu obavezno moraju unijeti sljedeći podaci:

- osnivački akt i statut, u slučaju da je poseban dokument. Pri tome Drugo uputstvo tačno navodi šta sve mora sadržati osnivački akt i statut, a među ostalim obaveznim elementima je i pravna forma. Ovde je za E.A.D. rezervisana skraćenica „E.A.D.“ koju ne može da koristi bilo koji drugi tip privrednih društava;
- imenovanje i prestanak prava zastupanja i lične podatke osoba koje imaju pravo predstavljanja privrednog društva prema trećim licima;
- finansijski izvještaj za svaku godinu;
- jednom godišnje iznos registrovanog kapitala.

Pored ovih podataka koji se unose u registar, u redovnim okolnostima, Prvo uputstvo navodi i obavezu unošenja i sledećih podataka ako do ovih promjena dođe:

- promjenu sjedišta,
- prestanak društva,

¹¹ Ostavljena je mogućnost da zemlje članice odrede i viši nivo minimalnog kapitala u slučaju da je u nacionalnom zakonodavstvu za otvorena akcionarska društva postavljen viši nivo min. kapitala. (npr. u Francuskoj je za ovaj tip preduzeća propisan min. kapital od 225.000 evra).

- ukidanje društva od strane suda,
- imenovanje likvidatora sa njegovim ličnim podacima,
- završetak likvidacionog postupka.

Pored toga, svakoj zemlji članici ostavljena je mogućnost da proširi spisak obaveznih elemenata koji se unose u Registar, i oni postaju obavezni za ona E.A.D. koja imaju registrovano sjedište u toj zemlji. Ono što je takođe specifično za E.A.D. jeste da se podaci vezani za njih moraju objaviti i u Službenom glasniku Unije, za razliku od drugih A.D. kod kojih se podaci objavljuju u nacionalnim službenim glasnicima. Objavljivanje u Glasniku Unije mora da uslijedi u roku od mjesec dana nakon objavljivanja u nacionalnog glasniku. Tom prilikom moraju biti objavljeni sljedeći podaci: ime, broj, datum i mjesto registracije E.A.D., registrovano sjedište, djelatnost, ali i datum i mjesto objavljivanja i naziv (nacionalnog) glasnika u kome je izvršeno prethodno objavljivanje.

Prvo upustvo, isto tako, propisuje obavezno isticanje sljedećih podataka na pismenima i narudžbenicama privrednih društava: podatke koji su potrebni da se identifikuje registar u kojem se nalazi dosije društva, broj koje je društvo dobilo prilikom registracije u registru, pravnu formu društva, sjedište i eventualno, posebnu naznaku ako se društvo nalazi u procesu likvidacije.

4. ORGANIZACIJA E.A.D.-A

Kao i kod svih AD-ova, najviši organ je skupština akcionara. Ona donosi ključne odluke, kao što je imenovanje i razrješavanje menadžmenta, na prijedlog menadžmenta donosi odluku o dokapitalizaciji, raspodjeli dobiti, fuziji, podjeli, gašenju društva itd. Prema uredbi iz 2001, skupština akcionara mora biti sazvana najmanje jednom godišnje, u roku od šest mjeseci od kraja finansijske godine, ukoliko pravo zemlje u kojoj je registrovano sjedište ne zahtijeva češće sazivanje skupštine akcionara. Pravo sazivanja, zavisno od prava države članice, može se dati organu uprave, kontrole ili nadzora, ali i manjinskim akcionarima, ali je u tom slučaju propisan minimum potrebnih glasačkih prava.

Zbog prostiranja E.A.D na područje cijele EU, ostavljena je mogućnost da organ upravljanja i poslovanja može biti organizovan po jednoslojnom (anglosaksonskom) ili dvoslojnom (njemačkom) modelu. Koje će riješenje biti u primjeni, zavisi od zakonodavstva zemlje u kojoj se nalazi sjedište E.A.D. Jednoslojni sistem, naravno, podrazumijeva postojanje samo jednog upravnog organa, tzv. upravnog odbora, dok dvoslojni sistem podrazumijeva postojanje i nadzornog odbora. U ovom drugom sistemu postoji podjela prava i odgovornosti između upravnog i nadzornog odbora, gdje nadzorni odbor, imenovan od strane skupštine akcionara, ali i uz obavezno članstvo predstavnika radnika, postavlja članove upravnog odbora, nadzire ih i za svoj rad odgovora isključivo skupštini akcionara, ali nema prava da se mješa u donošenje poslovnih odluka koje su u skladu sa zakonom i propisanim poslovnim politikama samog društva. U anglosaksonskom sistemu, sve ove funkcije su praktično povjerene upravnom odboru u kojem ne moraju da sjede predstavnici zaposlenih. U oba sistema upravni odbor ima pravo da imenuje direktora ili direktorij koji se bave svakodnevnim ispunjavanjem zacrtanih ciljeva preduzeća i za

svoj rad odgovaraju, kao i za akcionarska društva koja imaju registrovano sjedište na teritoriji te zemlje članice. Zajedničko za oba sistema je i da članovi upravnog, odnosno nadzornog organa ne mogu biti imenovani na rok duži od šest godina.

5. RAČUNOVODSTVENO OBUHVATANJE E.A.D.

Godišni izvještaj i konsolidovani izvještaj za E.A.D. sastavlja se prema pravilima zemlje u kojoj E.A.D. ima registrovano sjedište. Pri tome, treba imati na umu da je ovo pitanje harmonizovano na nivou EU putem Četvrtog uputstva Savjet Evrope¹². Ipak, i samo ovo uputstvo je dalo dosta opcija zemljama članicama kako da regulišu ovo pitanje, pa je nacionalno zakonodavstvo i dalje izuzetno važno. Osim toga, i u samom Četvrtom uputstvu se naglašava da se ono ne mora primjenjivati na banke i druge finansijske institucije. Razlog za ovo je što je izgled finansijskog izvještaja za npr. banke propisan kroz učešće u nekim drugim nadnacionalnim institucijama, kao što je Bazelski komitet¹³.

6. PREMJEŠTANJE SJEDIŠTA E.A.D.

Zbog važnosti koju registrovano sjedište društva (kod E.A.D. stvarno i registrovano sjedište moraju da se poklapaju) ima za primjenu odgovarajućeg nacionalnog prava na E.A.D., u pitanjima koja nisu regulisana Uredbom, premještanje sjedišta predstavlja sa pravnog aspekta vrlo bitno pitanje kojem Uredba posvećuje odgovarajuću pažnju (član 8). Prema njemu, organ(i) upravljanja moraju sačiniti prijedlog premeštaja registrovanog sjedišta, koji mora biti dostupan akcionarima i povjericima najmanje mjesec dana prije sjednice na kojoj će se o njoj izjasniti. Osim toga, moraju da sastave i objašnjenje takvog premještanja. Ako odluka o premještanju sjedišta i bude donesena, ona stupa na snagu tek nakon što odgovarajući državni organ izda ispravu kojom potvrđuje da su u postupku premještanja ispoštovani i nacionalni propisi iz ove oblasti. U suštini, ovaj organ treba da vodi računa o tome da prilikom premještanja sjedišta ne budu narušena prava povjerilaca i manjinskih akcionara. Ta potvrda se onda nosi u registar države u koju se želi prenijeti sjedište. Taj registar onda registruje društvo i šalje dopis registru gdje je predhodno bilo sjedište, kako bi on izbrisao ovo društvo iz svoje evidencije.

7. PRESTANAK E.A.D.

Pored nastanka E.A.D., kao i svaka druga kompanija, može doživjeti probleme nelikvidnosti, nesolventnosti i slično. U takvim situacijama Uredba predviđa da se na E.A.D primijene odredbe nacionalnog prava države članice u kojoj se nalazi sjedište E.A.D-a. Ipak, prije nego što se pristupi postupku likvidacije što dotičnom E.A.D. mora biti ostavljen adekvatan rok da zadovolji propise zemlje u kojoj ima

12 Pun naziv je: Četvrto uputstvo Savjeta od 25. jula 1978. godine na osnovu člana 54. stav 3. tačka g Ugovora (EZ) o godišnjem računu određenih vrsta društava (78/660/EEZ).

13 Committee on Banking Regulation and Supervisory Practices, osnovan 1975. godine kao odgovor na bankarku krizu iz 1974. godine, čine predstavnici monetarnih vlasti razvijenih zemalja, a najpoznatiji je po Bazelskim standardima minimalnog osnovnog kapitala komercijalnih banaka, mada radi i na brojnim drugim pitanjima koji doprinose jačanju povjerenja u bankarski sektor i prevenciji kriza, a jedno od djelokruga rada im je i računovodstveno obuhvatanje i objavljivanje finansijskih izvještaja banaka.

sjedište. Ako to nije u stanju, ima mogućnost da izvrši premještanje sjedišta u neku zemlju članicu čije pravne norme može da zadovolji. Ako ni to nije moguće, postupak likvidacije će biti sproveden u skladu sa nacionalnim zakonodavstvom uz obavezu objavljivanja iz Prve uredbe Savjeta Evrope.

8. PROBLEMI PRI FUNKCIONISANJU E.A.D.-A

E.A.D. i pored brojnih prednosti koje smo naveli, ima i određene slabosti. Prije svega, protivnici ove forme privrednog društva ističu da se od početne ideje o nastanku čisto evropske forme privrednog društva, koje će biti regulisano isključivo na nivou zajednice, u velikoj mjeri odustalo, zbog čega i samo E.A.D. gubi smisao. Kao što smo pokazali, tome su doprinjeli brojni kompromisi nakon kojih su samo statutarna pitanja vezana za E.A.D. uređena Uredbom, pitanje učešća radnika u upravljanju je uređeno Uputstvom, dok su sva druga pitanja prepuštena nacionalnim zakonodavstvima, koja se primjenjuju u skladu sa registrovanim sjedištem društva. Zbog toga, kada neki autori govore, ne o jednom već o dvadeset sedam oblika E.A.D. time se podsmijavaju načinu na koji je ostvarena ideja o prevazilaženju nacionalnih granica pravnih sistema. Ipak, ovaj argument gubi na snazi kada se vidi broj pitanja iz oblasti kompanijskog prava koja su harmonizovana na nivou EU putem brojnih uredbi i uputstva, čime su značajno smanjene razlike među članicama.

Drugi problem se tiče „forsirane“ prekogranične saradnje. Iako Uredba i Uputstvo daju mogućnosti svim akcionarskim društvima u svim zemljama članicama da izvrše transformaciju u E.A.D. poštujući poslovne prakse u toj zemlji (pitanje učešća radnika, pitanje organizacije E.A.D.-a itd.), pri saradnji među zemljama sa različitim praksama kao ograničavajući faktor očito se pojavilo pitanje sjedišta, za koje se veže primjena odgovarajućeg pravnog rješenja, pa recimo britanske firme nisu pretjerano zainteresovane za formiranje E.A.D. sa njemačkim firmama, ako bi sjedište društva bilo u Njemačkoj, jer bi time morale prihvatiti drugačiju poslovnu praksu.

Treći problem se tiče nemogućnosti osnivanja E.A.D.-a na klasičan način, čime su prednosti ove pravne forme uskraćene potencijalno velikom broju investitora koji, ukoliko žele da ih iskoriste, moraju prethodno da osnuju društvo(a) na klasičan način, pa da ga tek onda transformišu u E.A.D. na neki od ponuđenih načina, za šta treba vremena i troškova. Sljedeći problem, bar u nekim zemljama koje ne pridaju veliki značaj osnovnom kapitalu, jeste visina osnovnog kapitala od 120 hiljada evra, što je previše za manja preduzeća. Zbog toga su iz Evropske komisije još 2008. godine predložena nova pravila za formiranje evropskih akcionarskih društava, koja uključuju smanjenje minimalnog kapitala, i mogućnost da evropsko akcionarsko društvo, pod određenim uslovima, osnuje firma koja deluje u samo jednoj zemlji EU.

9. E.A.D. U PRAKSI

Praksa pokazuje da najveći broj E.A.D. dolazi iz Njemačke i zemalja Beneluksa, i to neproporcionalno više u odnosu na, ionako, veliki značaj Njemačke za privredu EU. Tako je npr. u periodu 2004–2007. godine registrovano 70 E.A.D., od kojih 23 imaju sjedište u Njemačkoj, a recimo samo tri imaju u Velikoj Britaniji, dva u Francuskoj, dva u Italiji itd. Može se reći da je ovo posljedica situacije koju smo prethodno opisali kao drugi veliki problem E.A.D.-a, što bi trebalo

uskoro biti otklonjeno. Dok to ne bude učinjeno, pogledaćemo neka tipična razmišljanja njemačkih menadžera o tome zašto društva iz ove zemlje relativno rado prihvataju E.A.D. kao pravnu formu.

Tako je jedan od primjera transformacije A.D.-a u E.A.D. i koncern Frezenius, koji proizvodi opremu za zdravstvo. Menadžer ovog preduzeća Matijas Link objašnjava razloge za ovu promjenu na sljedeći način.

„Mi imamo 127 hiljada zaposlenih u više od stotinu zemalja i zato je takav oblik organizacije koncerna, zasnovan na evropskom pravu, izraz te međunarodne orijentacije Frezenijusa.“

Nakon toga dodatno pojašnjava:

„Sada svi zaposleni na području Evropske unije mogu da učestvuju u izboru predstavnika u Nadzornom odboru.“

Tako je ispunjen i prastari zahtjev sindikata koji odavno traže da u Nadzornim odborima budu zastupljeni zaposleni raznih nacionalnosti.

Klaus Nidig iz Udruženja za zaštitu akcionara smatra da su i poreske olakšice igrale određenu ulogu u pretvaranju AG u E.A.D.:

„Ovdje je nađena međunarodna pravna forma koja omogućava i međunarodne poreske olakšice.“

ZAKLJUČAK

E.A.D. je prije par godina, u vrijeme kada su usvojeni odgovarajući pravni akti, predstavljalo značajnu novinu u teoriji i praksi kompanijskog prava EU. Radi se o novoj pravnoj formi društva kapitala sa naglašenim nadnacionalnim karakterom (doduše, ograničenim na nivo Evrope) koja je zamišljena kao sredstvo da se prevaziđu određene nevidljive barijere u vidu različitih nacionalnih zakonodavstava zemalja članica EU. Te barijere su nosile određene troškove, a njihovim je prevazilaženjem omogućeno reorganizovanje privrednih društava koja su se time prilagodila realnosti poslovanja na jedinstvenom (evropskom) tržištu. Prema većini autora, E.A.D. je donijelo sljedeće prednosti u odnosu na A.D. kakvo poznajemo iz evropskog kompanijskog prava:

- smanjuje se obim zakonodavstva o kojem ovaj oblik društva mora da vodi računa računa, a samim tim i skraćuju određene procedure i smanjuju troškovi;
- omogućava se fleksibilnija procedura donošenja odluka i vođenja zajedničke strategije za kompletno E.A.D. bez skupog sistema filijala regulisanih nacionalnim zakonodavstvima;
- podstiče se stvaranje većih „igrača“ koji će poslovati na kompletnom tržištu EU i šire, i biti sposobniji da se nose sa velikim igračima iz drugih regiona;
- omogućuje kompanijama koje su i do sada imale praksu učešća radnika u upravljanju, da u organe upravljanja uključe radnike iz svih zemalja u kojim posluje E.A.D.: za razliku od prethodne situacije, gdje su uključivali samo radnike iz zemlje gdje je bilo sjedište A.D.;
- postojanje fiskalnih prednosti tretiranja E.A.D. kao cjeline;
- političke prednosti integracija i saradnje u okviru EU.

Ipak, E.A.D., kao i svaka druga pravna forma, pokazuje i određene nesavršenosti, među kojima su najbitnije:

- Od početne ideje o nastanku čisto evropske forme privrednog društva koje će biti regulisano isključivo na nivou Zajednice, u velikoj mjeri se odustalo zbog brojnih kompromisa koji su prethodili usvajanju Uredbe i Uputstva. Nakon usvajanja, brojna

- su pitanja (izuzev statutarnih) prepuštena nacionalnim zakonodavstvima koja se primjenjuju u skladu sa registrovanim sjedištem društva, što je suprotno početnoj ideji.
- Sloboda da se brojna pitanja vezana za E.A.D. riješe fleksibilno (npr. organizacija društva, učešće radnika u upravljanju itd.) uz istovremeno „forsiranje“ prekogranične saradnje, dovela je do toga da brojne firme, koje potiču iz zemalja sa različitim praksom, ne žele da koriste ovaj institut, jer bi se morali uklopiti u praksu zemlje u kojoj je registrovano sjedište društva.
  - Problem nemogućnosti osnivanja E.A.D.-a na klasičan način, čime su prednosti ove pravne forme uskraćene potencijalno velikom broju novih investitora.
  - U zemljama koje tradicionalno ne pridaju veliki značaj osnovnom kapitalu, problem je i visina osnovnog kapitala određena na minimalnom nivou od 120 hiljada evra.
- I Evropska komisija je uočila ove slabosti, pa je još 2008. godine predložila nova pravila za formiranje evropskih akcionarskih društava. Ova pravila još uvijek nisu usvojena u Savjetu Evrope, ali prijedlog Komisije sadrži smanjenje nivoa minimalnog kapitala, i mogućnost da evropsko akcionarsko društvo, pod određenim uslovima, osnuje firma koja deluje u samo jednoj zemlji EU. Nakon ovoga bi institut E.A.D. trebalo još više da dobije na atraktivnosti među najvećim kompanijama Evropske unije.
- Zoltan Vig, *Pravno regulisanje statusa privrednih društava sekundarnim izvorima prava EU*, Novi Sad – Sremska Kamenica, 2008.
  - Zoran Stefanović, *Evropski zakoni – osnovne vrednosti evropske unije*, Privredna komora Beograd, Beograd, 2009, dostupno na: www.kombeg.org.rs
  - Uredba Savjeta br. 2157/2001. od 8. oktobra 2001. godine o statutu Evropskog društva, OJ L 294, 1, 10.11.2001.
  - Uputstvo 2005/56/EZ Evropskog parlamenta i Savjeta od 26. oktobra 2005. godine o prekograničnim fuzijama društava kapitala, OJ L 310, 1, 25.11.2005.
  - Uputstvo Savjeta 2001/86/EZ od 8. oktobra 2001. godine dopunjujući statut za Evropsko društvo sa obzirom na učešće zaposlenih, OJ L 294, 22, 10.11.2001.
  - Četvrto uputstvo Savjeta od 25. jula 1978. godine na osnovu člana 54. stav 3. tačka g Ugovora (EZ) o godišnjem računu određenih vrsta društava (78/660/EEZ), OJ L 222, 11, 14.8.1978.
  - Treće uputstvo Savjeta od 9. oktobra 1978. godine na osnovu člana 54 stav 3 tačka g Ugovora o fuzijama akcionarskih društava (78/855/EEZ), OJ L 295, 36, 20.10.1978.
  - Drugo uputstvo Savjeta od 13. decembra 1976. godine o koordinaciji garancija koje su potrebne u cilju zaštite interesa članova i drugih, i koje države članice propisuju privrednim društvima koja spadaju pod član 58. stav 2. Ugovora, vezano za osnivanje akcionarskih društava i za održavanje i promenu njihovog kapitala, u cilju izjednačenja takvih garancija (77/91/EEZ), OJ L 26, 1, 31.1.1977.
  - Prvo uputstvo Savjeta u cilju obrazovanja jedinstvenih mjera zaštite sa strane država članica za zaštitu interesa članova društava i trećih lica za društva iz člana 58. stava 2. Ugovora (68/151/EEZ), OJ L 65, 8, 14.3.1968.
  - Zakon o uvođenju Evropskog društva – Societas Europea (SE) i Evropskog gospodarskog interesnog udruženja (EGIU), Hrvatski Sabor, Zagreb, 10. septembar 2007, dostupno na: www.sabor.hr

IZVORI:

- Milan Čompa, *Societas Europaea (SE) – kao pravno-sistemski podsticaj globalizaciji*, Ekonomske teme, 2005, vol. 43, br. 5, str. 25–42.
- Radovan D. Vukadinović, *Pravo Evropske unije*, Centar za pravo EU, Kragujevac, 2006.
- *Šta je to evropsko akcionarsko društvo*, Deutsche Welle, 13.10.2009. dostupno na: www.newspeg.com
- Tatjana Jevremović-Petrović, *Evropska kompanija u pravu EU*, Međunarodni problemi, 2007, vol. 59, br. 2–3, str. 400–432.

Summary

THE EUROPEAN COMPANY (SOCIETAS EUROPAEA)

Besides a lot of positive energy, the process of overcoming boundaries in EU is not easy. Even when the visible borders are removed, the invisible ones remain, which are based on the sovereignty of states in many fields, one of which is also the company law. These barriers will be successively overcome by harmonizing the national legal systems but also creating supranational legal institutes regulated by the common EU law. One of these institutes is The European Company or Societas Europaea, which, although belonging to corporations, is significantly different from joint-stock companies as we know them. This paper explains these differences.